

Pregledni znanstveni članak

■ Počela stečajnog postupka nad osiguravajućim društvima: europska regulativa, ali i greške u transplantiranju

Dejan Bodul¹

Sažetak: Već je duže vreme u međunarodnim okvirima prisutan trend koji za rezultat ima znatno izmijenjen pristup problemu stečaja. Tako osim osnovnog propisa, Stečajnog zakona, materija insolventije je regulirana i Zakonom o stečaju potrošača, Zakonom o postupku izvanredne uprave u trgovačkim društvima od sistemskog značaja za Republiku Hrvatsku, Zakonom o prisilnoj likvidaciji kreditnih institucija kao *lex specialis propisima*. Budući je materija osiguranja iznimno kompleksna kako sa pravnog aspekta tako i sa ekonomsko-financijskog, zakonodavac se odlučio „statusnim“ zakonom koji regulira osnivanje i rad osiguratelja, regulirati i materiju stečaja osiguravajućih društava. Predmet su analize važeće norme koje se odnose na stečajni postupak nad osiguravajućim društvima, imajući u vidu moguće posljedice nepotpune i neadekvatne regulacije na prava i interese sudionika u navedenim postupcima. U tom smislu, rad predlaže smjer moguće zakonodavne intervencije, koji bi, s obzirom na relevantno europsko i uporedno pravo, mogao poboljšati normativno uređenje stečajnog postupka u predmetnoj domeni.

Ključne riječi: stečaj, osiguravajuća društva, recepcija europskog prava.

1. OKVIR ZA RASPRAVU

Društva za osiguranje se suočavaju sa nekoliko različitih rizika, koji se po shvaćanju doktrine mogu svrstati u više grupa. Prvo, postoje investicijski rizici kao što su sveobuhvatan razvoj tržišta, rizik druge ugovorne strane i slično. Drugo, postoje rizici od odgovornosti, kao što su rizici osiguranja, rizici od katastrofa, dužeg trajanja života od očekivanog, isteka osiguranja i slično. Treće, operativni rizici utječu i na imovinu i na obaveze.

¹ Izv. prof. dr. sc. Dejan Bodul, Katedra za građansko postupovno pravo, Sveučilište u Rijeci, Pravni fakultet, dejan.bodul@uniri.hr

Osiguravajuća društva koriste svoju stručnost u procjeni rizika kako bi se sa njima adekvatno nosili. Zbog rastuće ekonomske i financijske neizvjesnosti na tržištu EU, ali i tržištima u razvoju, društva za osiguranje moraju se nositi sa trajno niskim kamatnim stopama i visokom tržišnom nestabilnošću što može dovesti do problema sa njihovom solventnošću, čime se otvara pitanje insolventijskih procedura i njihove adekvatnosti.²

2. PRAVNA VRELA PREDMETNE MATERIJE

Analiza polazi od toga da pitanje stečajno pravne zaštite uređuje svaka država samostalno te da je takva autonomija država članica ograničena pravilima EU-a. Zbog specifičnosti materije za spomenuti je kako temeljni insolventijski nadnacionalni propisi, Direktiva (EU) 2019/1023 Europskog parlamenta i Vijeća od 20. lipnja 2019. o okvirima za preventivno restrukturiranje, otpustu duga i zabranama te o mjerama za povećanje učinkovitosti postupaka koji se odnose na restrukturiranje, nesolventnost i otpust duga i o izmjeni Direktive (EU) 2017/1132.³ te Uredba (EU) 2015/848 Europskog parlamenta i Vijeća od 20. svibnja 2015. o postupku u slučaju nesolventnosti⁴ ne reguliraju pitanje stečaja osiguravateljskih društava.

Ipak zakonodavni i regulatorni okvir poslovanja unutar europskog osigurateljnog sektora temeljito je moderniziran donošenjem Direktive 2009/138/EU (tzv. Solventnost II).⁵ Solventnost II predstavlja reviziju dosadašnjih kapitalnih zahtjeva – oni su određeni na temelju profila rizičnosti društava za osiguranje, odnosno društava za reosiguranje, prilikom čega se uzimaju u obzir i način i učinkovitost društava za osiguranje i društava za reosiguranje u upravljanju rizicima kojima su izložena, provođenje nadzora te način izvještavanja i objave. Riječ je, navodi doktrina, o uvođenju moderniziranog i na mjerenju rizika utemeljenog sustava uređenja i nadzora europskih društava za osiguranje i reosiguranje.⁶ Iako ne možemo očekivati od ovakvog akta EU da detaljno regulira pitanje insolventije, s obzirom da je sadržina reguliranja, između ostalog, i insolventije prebačena na države članice, ipak se definira reorganizacija osiguratelja kao alternative stečajnom postupku te mjere koje bi trebalo da prethode stečaju osiguratelja. Pa

2 Kuhnhausen, F., „Direktiva o solventnosti II – status quo i koraci napred“, dostupno na mrežnim stranicama: <https://erevija.org/wp-content/uploads/2022/10/3-2016-3.pdf> (17.06.2024.).

3 SL. L. 172/18.

4 SL. L. 141/15., 19-72.

5 Direktiva 2009/138/EZ Europskog parlamenta i Vijeća od 25.11.2009. o osnivanju i obavljanju djelatnosti osiguranja i reosiguranja (Solventnost II) (SL L 335, 17.12.2009.) kako je posljednji put izmijenjena Direktivom (EU) 2016/2341 Europskog parlamenta i Vijeća od 14.12.2016. o djelatnostima i nadzoru institucija za strukovno mirovinsko osiguranje (SL L 354, 23.12.2016.), dalje: Solventnost II. Samo ćemo istaknuti kako je ovo područje prvi put u EU regulirano Direktivom br. 2001/17/EZ o reorganizaciji i likvidaciji osiguravajućih društava.

6 Primorac, Ž. (2017), „Europeizacija načela solventnosti u hrvatskom osigurateljnem sustavu zaštite osiguranika i žrtava prometnih nesreća u slučaju stečaja osiguratelja“, U: Godišnjak Akademije pravnih znanosti Hrvatske, vol. VIII, 1, 83. et seq.

tako Direktiva Solventnost II u Glavi IV regulira likvidacijski i reorganizacijski postupak stečaja protiv osiguravajućih društava, kao i protiv podružnica osiguravajućih društava iz trećih zemalja, koje se nalaze na teritoriji zemalja članica. Samo nadležna tijela matične države članice imaju pravo donijeti odluku o reorganizacijskim mjerama s obzirom na društvo za osiguranje, uključujući njegove podružnice (čl. 269., st. 1.). Nadležna tijela matične države članice hitno obavješćuju nadzorna tijela te države članice o njihovoj odluci o bilo kojim reorganizacijskim mjerama, ako je moguće prije donošenja takve mjere i, ako to nije moguće, odmah nakon donošenja mjere (čl. 270., st. 1.). Kad je u matičnoj državi članici moguće podnijeti pritužbu protiv reorganizacijske mjere, nadležna tijela matične države članice, upravitelj ili bilo koja osoba koja ima pravo to učiniti u matičnoj državi članici javno objavljuje odluku o reorganizacijskoj mjeri u skladu s postupcima o javnom objavljivanju predviđenim u matičnoj državi članici i, nadalje, u Službenom listu Europske unije objavljuju čim je prije moguće izrijeku rješenja kojim se utvrđuje reorganizacijska mjera (čl. 271., st. 1.). Kad pravo matične države članice zahtijeva da prijava tražbina bude prijavljena kako bi bila priznata ili predviđa obvezno obavješćivanje o reorganizacijskoj mjeri vjerovnika čije je uobičajeno boravište, porezna rezidentnost ili sjedište u toj državi članici, nadležna tijela matične države članice ili upravitelj također obavješćuju poznate vjerovnike čije je uobičajeno boravište, porezna rezidentnost ili sjedište u drugoj državi članici u skladu s čl. 281. i čl. 283. st. 1. (čl. 272., st. 1.). Samo nadležna tijela matične države članice imaju pravo donijeti odluku o otvaranju postupka likvidacije nad društvom za osiguranje, uključujući njegove podružnice u drugim državama članicama. Ta se odluka može donijeti prije, ili nakon donošenja, reorganizacijskih mjera (273., st. 1.). Odluka o otvaranju postupka likvidacije nad društvom za osiguranje, postupak likvidacije i njegovi učinci se uređuju pravom koje se primjenjuje u matičnoj državi članici ako u odredbama članaka od 285. do 292 nije drukčije predviđeno (čl. 274., st. 1.). Države članice osiguravaju da osigurnine imaju prednost pred drugim potraživanjima od društva za osiguranje na više načina (čl. 275.). Svako društvo za osiguranje vodi u svom sjedištu poseban registar imovine koji se koristi za pokriće tehničkih pričuva koje su izračunane i uložene u skladu s pravom matične države članice (čl. 276., st. 1.). Matična država članica može propisati da, kad su prava vjerovnika društva za osiguranje unesena u jamstveni program uspostavljen u toj državi članici, potraživanja tog sustava nisu uključena u odredbe čl. 275. st. 1. (čl. 277., st. 1.). Države članice koje odaberu mogućnost iz članka 275. stavka 1. točke (b) zahtijevaju od svakog društva za osiguranje da osigura da potraživanja koja mogu imati prednost pred osigurninama na temelju članka 275. stavka 1. točke (b) i koja su upisana na računima društva za osiguranje u svakom trenutku i neovisno o mogućoj likvidaciji, budu pokrivena imovinom (čl. 278.) Kad se donese

odluka o otvaranju likvidacijskog postupka nad društvom za osiguranje, odobrenje za rad tog društva se oduzima, osim u određenim slučajevima (čl. 279., st. 1.). Nadležna tijela, likvidator ili bilo koje druga osoba koja je imenovana u tu svrhu od strane nadležnog tijela objavljuje odluku o pokretanju postupka likvidacije u skladu s postupcima za objavljivanje predviđenim u matičnoj državi članici i također objavljuje izrijeku odluke o otvaranju postupka likvidacije u Sl. l. EU (čl. 280.). U tom obavještenju se moraju navesti rokovi za prijavu potraživanja, podaci o nadležnom organu kome se prijavljuju potraživanja, odnosno, obrazloženje potraživanja, kao i drugi podaci. U tim obavještenjima mora biti navedeno jesu li privilegirani vjerovnici dužni prijaviti svoja potraživanja. Ako se radi o potraživanjima koja proističu iz osiguranja, u obavještenjima mora biti navedeno, koji su opći učinci pokrenutog postupka likvidacije ili reorganizacije na ugovore o osiguranju, zatim kada će ugovori o osiguranju prestati proizvoditi posljedice, itd.

Ishodišna točka je svakako Stečajni zakon kao *lex generalis* propis stečajnog prava. Stečajni zakon donesen 12. lipnja 2015. stupio je na snagu 1. rujna 2015., kada je prestao važiti Stečajni zakon iz 1996.⁷ Cilj je stečajnog postupka skupno namirenje vjerovnika stečajnoga dužnika, unovčenjem njegove imovine i podjelom prikupljenih sredstava vjerovnicima. Novi zakon regulira i institut predstečajne nagodbe. Slijedom toga, stupanjem na snagu novoga Stečajnog zakona prestale su važiti i odredbe Zakona o financijskom poslovanju i predstečajnoj nagodbi⁸ koje su regulirale institut predstečajne nagodbe. Osnovni cilj predstečajnoga postupka je urediti pravni položaj dužnika i održati njegovu djelatnost, odnosno izbjeći stečajni postupak te omogućiti poslovnim subjektima, koji su u poslovanju iskazali negativan financijski rezultat, brzo i učinkovito saniranje bilance, računa dobiti i gubitka te računa novčanih tijekova kroz restrukturiranje kako bi postali likvidni i platežno sposobni. Drugi je cilj predstečajnoga postupka, ne manje važan, omogućiti dužnikovim vjerovnicima povoljnije uvjete namirenja njihovih tražbina od uvjeta koje bi imali u slučaju otvaranja stečajnoga postupka nad dužnikovom imovinom. Također, Stečajni zakon je vratio institut stečajnog plana. Pravila o stečajnom planu bitno su promijenjena, no riječ je o vraćanju gotovo svih mogućnosti koje su vjerovnici imali prije zadnje novele, u cilju spašavanja stečajnog dužnika, što je i sekundarni cilj stečajnog postupka. Od donošenja Stečajnog zakona 2015., on je mijenjan i dopunjavao dva puta (2017, 2022. i 2024.).⁹

7 Stečajni zakon, NN, br. 44/96, 29/99, 129/00, 123/03, 197/03, 187/04, 82/06, 117/08, 116/10, 25/12, 133/12 i 45/13., izvan snage

8 NN, br. 108/12, 144/12, 81/13. i 112/13, 71/15, 78/15. i 114/22.

9 NN, br. 71/15, 104/17, 36/22, 27/24. dalje: SZ. U obje novele većina se promjena i dopuna odnosi na predstečajni postupak.

Nadalje, Zakon o obveznim odnosima (dalje: ZOO)¹⁰ regulira položaj ugovora o osiguranju u slučaju stečaja ugovaratelja osiguranja, osiguravatelja i osiguranika (čl. 947. ZOO). Po odredbi ZOO, određuje se da će ugovor o osiguranju prestati nakon trideset dana od dana otvaranja stečaja protiv osiguratelja. S druge strane, ZOO definira i prestanak ugovora o osiguranju, kada se protiv ugovaratelja osiguranja pokrene stečajni postupak, tako da ugovor nastavlja proizvoditi učinke, ali svaka od ugovornih strana ima pravo da raskine ugovor u roku od tri mjeseca od dana pokretanja stečajnog postupka. U vezi sa tim, ZOO određuje da će neplaćeni dio premije osiguranja za preostali dio pokrića biti sastavni dio stečajne mase ugovaratelja osiguranja. Nakon pokretanja stečaja protiv osiguravatelja, ugovaratelj osiguranja, odnosno, osiguranik, ima pravo prijaviti svoje potraživanje u stečajnom postupku kao stečajni vjerovnik, a to potraživanje se može odnositi ili na premiju osiguranja, plaćenu za razdoblje pokrića ili na iznos iz osiguranja, na koji ugovaratelj osiguranja, odnosno, osiguranik ima pravo, po nekom osnovu, bilo da je to iz ugovora, bilo da je to osigurani slučaj. Svakako ovdje moramo razlikovati i vrsta osiguranja na koju se ugovor odnosi. U svakom slučaju, ZOO nije pružio mogućnost da se trajanje ugovora o osiguranju nastavi i tijekom stečajnog postupka, u okviru kojeg osiguravatelj može i dalje raditi, izvršavati svoje obveze, kao i mogućnost da stečajni upravitelj odredi koji će ugovori ostati na snazi, odnosno, kojim ugovorima će prestati učinci. Što se tiče odredbi da će neplaćeni dio premije za preostali dio osiguranja biti dio stečajne mase, radi se o sljedećem. Naime, ako se, u tih trideset dana od pokretanja stečajnog postupka protiv osiguravatelja, koje je ZOO predvidio za prestanak ugovora o osiguranju, dogodi osigurani slučaj, osiguranik ima pravo na naknadu iz osiguranja, pa, samim tim, on mora platiti premiju osiguranja. S druge strane, ako je premija plaćena unaprijed za cijelo razdoblje osiguranja, tada će osiguranik moći tražiti povrat dijela premije za razdoblje za koje osiguranje ne može da teći.¹¹

Nakon toga svakako trebamo spomenuti i Zakon o osiguranju kao *lex specialis* koji na relativno necjelovit i nepregledan način regulira materiju stečaja osiguratelja.¹²

Po uobičajenom obrascu, slijedili bi podzakonski akti, pravni običaji, pravna znanost i sudska praksa. No, koliko god je točno da će u najvećem broju slučajeva biti lako i već *prima facie* odrediti koja je pravna norma opća ili generalna, a koja posebna ili specijalna, to nije uvijek tako. Naravno, poseban problem nastaje u slučaju kada za isti problem razni kriteriji daju

¹⁰ NN, br. 35/05, 41/08, 125/11, 78/15, 29/18, 126/21, 114/22, 156/22 i 155/23., dalje: ZOO.

¹¹ Belanić, L. (2014), Komentar Zakona o obveznim odnosima, U: Komentar Zakona o obveznim odnosima / Gorenc, Vilim (Ed.). Zagreb: Narodne novine, 574-861 (autori Gorenc, V.; Belanić, L.; Momčinović, H.; Perkušić, A.; Pešutić, A.; Slakoper, Z.; Vukelić, M.; Vukmir, B.); Marijan, Č. (2017), Ugovor o osiguranju – Komentar odredaba Zakona o obveznim odnosima, Inženjerski biro d.d., Zagreb, 284.

¹² NN, br. 151/05, 87/08, 82/09, 54/13, 30/15, 112/18, 63/20, 133/20, 151/22., dalje: ZoO.

različit odgovor, što će otvoriti potrebu za istraživanjem različitih situacija. U svakom slučaju, uspješnost i funkcioniranje pojedinih zakonskih rješenja pokazati će vrijeme kroz njihovu primjenu.

3. STEČAJ OSIGURATELJA U NORMAMA ZAKONA O OSIGURANJU¹³

Pitanje reguliranja stečaja osiguravajućih društava u pravu EU je izazivalo veliku pažnju. Samo ćemo reći da je ovo područje prvi put u EU regulirano Direktivom br. 2001/17/EZ o reorganizaciji i likvidaciji osiguravajućih društava.¹⁴ Danas se likvidacija, odnosno, stečaj osiguravajućih društava regulira Direktivom „Solventnost II“ koja je implementirana u ZoO.¹⁵

3.1 Pokretanje stečajnog postupka

Na temelju provedenog postupka neposrednog ili posrednog nadzora Agencija može društvu za osiguranje izreći nadzorne mjere propisane ovim Zakonom (čl. 231.). Agencija pod uvjetima propisanim ovim Zakonom može odrediti niz nadzornih mjera, a jedna je podnošenje prijedloga za pokretanje stečajnog postupka (233., st. 1., t. 11.).

3.2 Uloga suda

Samo nadležni sud u Republici Hrvatskoj može donijeti rješenje o otvaranju stečajnog postupka nad društvom za osiguranje, uključujući njegove podružnice (čl. 284.). Rješenje o otvaranju stečajnog postupka obvezno sadržava: poziv vjerovnicima da stečajnom upravitelju u roku od 90 dana od dana objave toga rješenja, u skladu s pravilima o prijavi tražbina iz ovoga Zakona i zakona kojim se uređuje stečajni postupak trgovačkih društava, prijave svoje tražbine; poziv razlučnim i izlučnim vjerovnicima da stečajnom upravitelju u roku od 90 dana od dana objave toga rješenja podneskom obavijeste o svojim pravima, u skladu s odredbama zakona kojim se uređuje stečajni postupak trgovačkih društava (čl. 285.). Dakle, tražbine vjerovnika prijavljuju se stečajnom upravitelju u roku od 90 dana od dana otvaranja stečajnog postupka nad društvom za osiguranje (čl. 285.).

Sud će bez odgađanja obavijestiti Agenciju o donošenju rješenja o

13 Vidi, Bodul, D. (2023), „Stečajni postupak nad osiguravajućim društvima - polazne rasprave“, Novi informator, 6815-6816, 5-7.

14 Directive 2001/17/EC of the European Parliament and of the Council of 19 March 2001 on the reorganisation and winding-up of insurance undertakings, OJ L 110, 20/04/2001 p.28-39

15 Čolović, V., Petrović, Z. (2015), Sporna pitanja regulisanja stečaja osiguravajućih društava u Srbiji i usklađivanje sa Direktivom 2001/17/EZ, *Evropska revija za pravo osiguranja*, 4., 34-36.; Jurić, D. (2015), „Sustav upravljanja u društvima za osiguranje prema Zakonu o osiguranju iz 2015. godine u Republici Hrvatskoj“, *Evropska revija za pravo osiguranja*, Beograd, 2., 53-54.

otvaranju stečajnog postupka nad društvom za osiguranje, ako je moguće prije otvaranja tog postupka, a ako to nije moguće, odmah nakon otvaranja tog postupka (čl. 284.) Dakle, nadležni sud obavještava Agenciju o otvaranju stečajnog postupka nad društvom za osiguranje i imenovanju stečajnog upravitelja, skrbnika vjerovnika, obustavi stečajnog postupka, kao i o zaključenju stečajnog postupka nad društvom za osiguranje. Nadležni sud je dužan izreku rješenja o otvaranju stečajnog postupka nad društvom za osiguranje, uključujući njegove podružnice, objaviti u Sl.L. EU (čl. 287.).

3.3 Uloga Hrvatske agencija za nadzor financijskih usluga

Agencija će nakon primljene obavijesti donijeti rješenje kojim će ukinuti rješenje o odobrenju za obavljanje poslova osiguranja društvu za osiguranje u stečaju. Agencija će obavijestiti nadzorna tijela svih drugih država članica, kao i o mogućim praktičnim učincima takvog postupka (čl. 284.). U slučaju stečaja društva za osiguranje kao osiguratelja ugovor o osiguranju prestaje nakon isteka trideset dana od otvaranja stečaja (čl. 285.)

3.4 Odgovarajuća primjena Stečajnog zakona

Ako nije drukčije određeno, na stečajni postupak nad društvom za osiguranje primjenjuju se odredbe Stečajnog zakona. Odredbe ZoO na odgovarajući se način primjenjuju i na društvo za reosiguranje te društvo za uzajamno osiguranje (čl. 284.). Na obavijest o otvaranju stečajnog postupka i prijavu tražbina primjenjuju se na odgovarajući način odredbe ovoga Zakona o obavještavanje poznatih vjerovnika o početku postupka likvidacije i prijava tražbina (čl. 268.) odredbe Stečajnog zakona koje nisu u suprotnosti s tim odredbama (čl. 285.).

Kad društvo za osiguranje iz druge države članice ili treće države ima podružnicu osnovanu na području Republike Hrvatske, na stečaj te podružnice primjenjuju se odredbe Stečajnog zakona kojima se uređuje međunarodni stečaj, uz odgovarajuću primjenu odredbi ovoga Zakona (čl. 294.)

3.5 Imenovanje stečajnog upravitelja

Stečajni upravitelj (dalje: SU) je centralno i u operativnom smislu najvažnije tijelo stečajnog postupka. Naime, on je zastupnik stečajnoga dužnika pravne osobe - po zakonu. Ovlaštenja prava tijela dužnika pravne osobe sa ranijih članova uprave prelaze na SU stečajnoga dužnika. On jedini, nakon otvaranja stečajnoga postupka, ima ovlast sklapanja pravnih

poslova u ime i za račun dužnika te preuzima ukupnu dužnikovu imovinu i njome upravlja. O njegovoj stručnosti, sposobnosti, angažiranosti i učinkovitosti ovisi uspješnost provedbe svakog pojedinog stečajnog postupka. Iako je stečajni sud odgovoran za upravljanje stečajnim postupkom "od trenutka" kada je prijedlog za otvaranje postupka podnesen do zaključenja predmeta, jedna od ključnih i kontinuiranih uloga SU je osigurati da stečajni sud dobije točne, blagovremene i objektivne informacije u svakoj fazi postupka.¹⁶

3.5.1 Šta je sve problematično u ZoO o imenovanju SU i kasnijem radu SU¹⁷

SZ je još 2015. uveo najveće promjene u izbor SU kako bi se otklonila svaka sumnja u „povezanost suca i stečajnoga upravitelja“. Izbor je potpuno transparentan i sve osobe s liste SU imaju jednaku priliku da budu izabrane. U prethodnom postupku izbor privremenoga SU obavlja se prije donošenja rješenja o pokretanju prethodnoga postupka, a izbor SU obavlja se prije donošenja rješenja o otvaranju stečajnog postupka. Postoji mogućnost da ako sud smatra da SU izabran metodom slučajnog odabira ne raspolaže potrebnom stručnošću ili poslovnim iskustvom potrebnim za vođenje stečajnoga postupka, za SU može izabrati drugu osobu s liste SU za područje nadležnoga suda (čl. 84. SZ). Štoviše, dana 27. rujna 2023. ministar pravosuđa i uprave je donio novi *Pravilnik o pretpostavkama i načinu izbora stečajnog upravitelja metodom slučajnoga odabira* u cilju da izbor bude još transparentniji, da se osobama pruži jednaka prilika da budu izabrane te da osobe izabrane metodom slučajnog odabira raspolažu potrebnom stručnošću i/ili poslovnim iskustvom. Ipak judikatura opravdano postavlja pitanje na koji način sud utvrđuje da izabrani SU ne raspolaže potrebnom stručnošću budući da osoba koja podnese zahtjev za upis na listu SU može biti upisana samo ako ima potrebnu stručnost?¹⁸ Odnosno, kako sud prosuđuje da SU ima i znanje i iskustvo iz područja osiguranja što zahtijeva ZoO jer potrebna stručnost postoji kod osoba koje su upisane na listu SU pa će sud u pravilu izabrati drugu osobu ako osoba koja je izabrana metodom slučajnog odabira nema poslovno iskustvo potrebno za vođenje stečajnoga postupka. Drugu osobu sud također izabire metodom slučajnog odabira s liste SU za područje nadležnoga suda? U svakom slučaju obrazloženje odluke o imenovanju SU mora sadržavati način izbora SU i razloge ako je izabran drugi SU, odnosno sud mora obrazložiti zbog čega smatra da prvotno izabrani SU nema potrebnu stručnost ili poslovno iskustvo potrebno za vođenje stečajnoga postupka.

16 Bodul, D. (2021), „Prijedlog reforme položaja stečajnog upravitelja - Što ćemo dobiti i što bismo trebali dobiti?“, *Novi informator*, 6709., 1-3.

17 Bodul, D., (2024), „O (ne)mogućnosti imenovanja stečajnog upravitelja u stečajnom postupku nad osiguravajućim društvima“, pravni portal - IUS INFO.

18 Šimić, Ž., Omazić, I. (2016), *Tijela stečajnog postupka*, Pravosudna akademija, Zagreb, 26. et seq.

Rješenje propisano ZoOom u najmanju ruku ne samo da nije jasno već je i proturječno budući rješenja SZ o imenovanju SU idu u smjeru izbjegavanja imenovanja upravitelja *ad hominem* pa je velika vjerojatnost da adresati pravne norme odnosno suci neće znati stvarno i konkretno svoja prava i dužnosti budući da pravna norma nije dovoljno određena i precizna,¹⁹ što posljedično može prouzročiti ono što se uvijek pokušava medijski aktualizirati, sumnja u „povezanost suca i stečajnoga upravitelja“. Naime, teorija i praksa ukazuje da prijedlozi za otvaranje stečajnog postupka, pogotovu oni koji uključuju velike poslovne subjekte s mnogo radnika kao što su osiguravajuća društva, imaju veliku mogućnost privući pažnju medija. Nažalost, većina medija, kao i šira javnost, ne shvaćaju složenost stečajnog postupka i njegovih implikacija na društveno-ekonomske odnose. Problem proizlazi iz raznolikosti ciljeva koji nastanu pokretanjem stečajne procedure, ali i iz činjenice da učinkoviti stečajni postupak treba ostvariti mnoge, ne često kompatibilne, ciljeve. Šira javnost će se vjerojatno promatrati otvaranje stečaja i ulazak SU u trgovačka društva kao neposredni uzrok zatvaranja poslovnih subjekata, otpuštanja radnika, nerijetko percipirajući sve navedeno kroz prijeverno ponašanje itd., ne shvaćajući pritom da je problem, zapravo, insolventnost, a da je rješenje tog problema stečajni postupak.

Također se kao sporna javlja formulacija da će se sud prije imenovanja stečajnog upravitelja savjetovati s Agencijom (čl. 286. ZoO). ECHR je u više navrata naznačio da obveza suđenja „pred nezavisnim i nepristranim sudom“ iz čl. 6., st. 1. nije ograničena na pravosuđe. Ona podrazumijeva i obveze izvršnih i zakonodavnih vlasti i svih ostalih državnih tijela (na svim razinama) da poštuju te da postupaju po presudama i odlukama sudova, čak i kada se s njima ne slažu. Dakle, nezavisnost suda je narušena kada pripadnici izvršne vlasti, dakle i Agencije, nastoje neposredno intervenirati i/ili utjecati na ishod postupka pred sudom, tako što, na primjer, pošalju dopis sudu kako bi na njega izvršili pritisak, ulože prigovor zahtijevajući ukidanje ili reviziju pravomoćne presude ili upućuju nosiocima sudskih funkcija oštro intonirane javne komentare o nekom predmetu.²⁰ Pitanje je šta ako se sud ne konzultira ili se ne slaže sa odlukama Agencije. Može li sudac biti kažnjen? Odnosno je li odluka o imenovanju stečajnog upravitelja pravovaljana? SZ izrijekom propisuje da se odluka o imenovanju stečajnoga upravitelja može pobijati žalbom protiv rješenja o otvaranju stečajnog postupka (čl. 85. st. 4. SZ-a). Slijedom toga, odluka o imenovanju stečajnoga upravitelja ne može se pobijati posebnom žalbom već samo žalbom protiv rješenja o otvaranju stečajnog postupka. Pravo na žalbu protiv rješenja o otvaranju stečajnog postupka ima osoba ovlaštena za zastupanje dužnika po zakonu do dana nastupanja

19 Vidjeti stajališta Ustavnog suda Republike Hrvatske (dalje: USUD) o kvaliteti pravnih normi, izražena primjerice u odluci i rješenju br.: U-I-722/09 od 6. travnja 2011., NN, br. 44/11.

20 ECHR, Sovtransavto Holding protiv Ukrajine, presuda od 25. srpnja 2002, predstavka br. 48553/99, st. 80. et seq.

pravnih posljedica otvaranja stečajnoga što ima za posljedicu da samo prijašnji dužnikov zastupnik po zakonu može pobijati odluku o imenovanju stečajnoga upravitelja. Judikatura navodi kako pravilom tumačenja *argumentum a contrario* odluku o imenovanju stečajnoga upravitelja ne može pobijati stečajni upravitelj koji je izabran metodom slučajnog odabira, a nije imenovan uz obrazloženje da prvotno izabrani stečajni upravitelj nema potrebnu stručnost ili poslovno iskustvo potrebno za vođenje stečajnoga postupka. Ono što je ključno iz ustavno pravne i konvencije perspektive je da postoje dovoljna jamstva kojima se osigurava da je sud u vršenju svojih dužnosti oslobođen pritiska ili utjecaja drugih državnih tijela. Ta jamstva mogu imati razne oblike u praksi, a ECHR ocjenjuje čitav dijapazon čimbenika u kontekstu konkretnog predmeta kako bi utvrdio je li sistem i postojeća jamstva u skladu sa zahtjevima iz čl. 6.

Nadalje, potencijalno je sporan odnos SU kao zakonskog zastupnika društva u stečaju te odgovorne osobe i tzv. skrbnika. Naime, stečajni sud mora imenovati skrbnika vjerovnicima društva za osiguranje iz ugovora o životnom osiguranju (iz čl. 290. st. 1.) radi očuvanja njihovih prava. Naime, vjerovnici društva za osiguranje iz ugovora o životnom osiguranju namiruju se iz imovine za pokriće statutarne tehničke pričuve životnih osiguranja (iz čl. 180. st. 2.) koja ne ulazi u stečajnu masu i isključivo je namijenjena namirenju vjerovnika društva za osiguranje iz ugovora o životnom osiguranju. Dakle, pitanje je ima li skrbnik status radnika stečajnoga dužnika na kojeg se primjenjuju opće odredbe odgovornosti za štetu - Zakon o obveznim odnosima – odredbe o odgovornosti poslodavca za štetu koju je zaposlenik u radu ili u svezi s radom prouzročio trećoj osobi ili se radi o ugovoru o djelu?

3.5.2 Dužnost otvaranja posebnog računa

Cjelokupnim poslovanjem novčanim sredstvima stečenima unovčenjem imovine za pokriće statutarne tehničke pričuve životnih osiguranja (čl. 180. st. 2.) stečajni je upravitelj dužan upravljati putem posebnog računa imovine za pokriće statutarne tehničke pričuve životnih osiguranja (čl. 292.).

3.6 Uloga skrbnika

Stečajni sud mora imenovati skrbnika vjerovnicima društva za osiguranje iz ugovora o životnom osiguranju (iz čl. 290. st. 1.) i vjerovnicima čija su potraživanja osigurana na temelju ugovora o osiguranju kod kojih ugovaratelj osiguranja snosi rizik ulaganja neposredno vezana za vrijednost udjela UCITS fonda, vrijednost imovine unutarnjeg fonda ili za

dionički indeks odnosno drugu referentnu vrijednost (vidi čl. 291.) radi očuvanja njihovih prava. Skrbnik navedenih vjerovnika može biti samo fizička osoba ima znanje i iskustvo u obavljanju poslova osiguranja. Prije imenovanja skrbnika vjerovnika mora se provesti savjetovanje s Agencijom. Skrbnik vjerovnika mora utvrditi opseg postojeće imovine za pokriće potraživanja navedenih vjerovnika te utvrditi i prijaviti potraživanja tih osiguranika. Ako je moguće, skrbnik vjerovnika mora vjerovnike saslušati prije prijave njihovih potraživanja, obavijestiti ih o podnesenoj prijavi i na njihov im zahtjev dati druge obavijesti o činjenicama, koje su bitne za njihove prijave potraživanja, a to ne isključuje pravo pojedinog osiguranika da samostalno prijavi svoje potraživanje. Ako prijava osiguranika odstupa od prijave skrbnika vjerovnika, valjanom se, sve do otklanjanja odstupanja, smatra prijava koja je povoljnija za vjerovnika. Stečajni upravitelj mora skrbniku vjerovnika dopustiti uvid u sve knjige i pismena stečajnog dužnika te mu na zahtjev dokumentirati stanje imovine za pokriće potraživanja navedenih vjerovnika. Skrbnik vjerovnika može za obavljanje svoje dužnosti zahtijevati primjerenu naknadu i naknadu troškova koja se isplaćuje na teret imovine za pokriće matematičke pričuve iz imovine za pokriće statutarnih tehničkih pričuva (vidi čl. 180. st. 2.) (čl. 288.).

3.7 Stečajna masa

Imovina za pokriće statutarne tehničke pričuve životnih osiguranja je imovina društva za osiguranje odvojena od ostale imovine društva za osiguranje u skladu s odredbama koje se odnose na imovinu za pokriće statutarnih tehničkih pričuva životnih osiguranja (čl. 182.–185.) (čl. 290.). Kad je postupak stečaja otvoren, struktura imovine upisane u registar (čl. 180. i čl. 181.) se ne mijenja i u registru nisu, osim uz odobrenje nadležnog tijela, dopuštene nikakve druge izmjene osim ispravka čistih administrativnih pogrešaka. Iznimno, toj imovini stečajni upravitelj dodaje njezin prinos i vrijednost čistih premija koje su primljene s obzirom na predmetne vrste osiguranja u razdoblju između otvaranja stečajnog postupka i trenutka isplate osigurnina. Kad je rezultat unovčenja imovine niži od njezine procijenjene vrijednosti u registru, stečajni upravitelj o navedenom izvještava stečajnog suca (čl. 290.). Ako su prava ugovaratelja osiguranja na temelju ugovora o osiguranju kod kojih ugovaratelj osiguranja snosi rizik ulaganja neposredno vezana za vrijednost udjela UCITS fonda, vrijednost imovine unutaršnjeg fonda ili za dionički indeks odnosno drugu referentnu vrijednost, ugovaratelj osiguranja ima isključivo pravo namirenja iz imovine tog UCITS fonda, unutaršnjeg fonda odnosno imovine na kojoj se temelji dionički indeks odnosno druga referentna vrijednost koja mu pripada s osnove tog ugovora. Na predmetnu primjenjuju se na odgovarajući način posebne odredbe za isplatu tražbina iz imovine za pokriće statutarnih

tehničkih pričuva životnog osiguranja (vidi čl. 290. u vezi čl. 291.).

U slučaju stečaja društva za osiguranje obveze koje proizlaze iz sudjelovanja u ugovorima o suosiguranju na razini Europske unije ispunjavaju se na isti način kao one koje proizlaze iz ostalih ugovora o osiguranju tog društva te se pri tome ne pravi razlika između državljanstva osiguranika i korisnika osiguranja (čl. 293.).²¹

3.8 Isplatni redovi

U tražbine prvog višeg isplatnog reda, osim onih utvrđenih stečajnim zakonom, spadaju i: 1. tražbine iz ugovora o životnom osiguranju za obveze za pokriće kojih je društvo za osiguranje dužno oblikovati statutarne tehničke pričuve životnih osiguranja, a koje se nisu mogle namiriti iz imovine za pokriće statutarne tehničke pričuve životnih osiguranja 2. tražbine iz ugovora o neživotnim i drugim osiguranjima za obveze za pokriće kojih je društvo za osiguranje dužno oblikovati statutarne tehničke pričuve, na ime naknade štete za štetne događaje koji su nastupili prije prestanka ugovora o osiguranju i na ime povrata dijela premije plaćene za razdoblje nakon prestanka ugovora o osiguranju 3. tražbine Hrvatskog ureda za osiguranje za izvršene isplate iz Garancijskog fonda, na ime naknade isplaćenog iznosa štete, koje oštećene osobe nisu mogle naplatiti od društva za osiguranje zbog otvaranja stečaja nad društvom za osiguranje (čl. 289.).²²

3.8.1 Specifičnost tražbine iz ugovora o životnom osiguranju

Vjerovnici društva za osiguranje iz ugovora o životnom osiguranju za obveze za pokriće kojih je društvo za osiguranje dužno oblikovati statutarne tehničke pričuve životnih osiguranja namiruju se iz imovine za pokriće statutarne tehničke pričuve životnih osiguranja, odnosno iz sredstava prikupljenih unovčenjem imovine za pokriće statutarne tehničke pričuve životnih osiguranja. Imovina za pokriće statutarne tehničke pričuve životnih osiguranja (iz čl. 180. st. 2.) ne ulazi u stečajnu masu i isključivo je namijenjena namirenju vjerovnika društva za osiguranje iz ugovora o životnom osiguranju Iznimno, vjerovnici koji na imovini za pokriće statutarne tehničke pričuve životnih osiguranja imaju osnovano založno pravo, namiruju se iz te imovine prema odredbama zakona kojim se uređuje stečaj. Vjerovnici društva za osiguranje iz ugovora o životnom osiguranju imaju pravo da se iz imovine za pokriće statutarne tehničke pričuve životnih osiguranja isplate njihove tražbine u visini koja odgovara

21 Vidi, Bodul, D. (2022), „Tko je odgovoran i tko snosi troškove arhiviranja dokumentarnog i arhivskog gradiva stečajnog dužnika?“ *Novi informator*, 6714., 1-3.

22 Bodul, D., (2022), „Dodatna zaštita za radnike (ali stari problemi) u noveli Stečajnog zakona iz 2022.“, *Radno pravo*, 6.

statutarnim tehničkim pričuvama životnih osiguranja koje se odnose na pokriće obveza za koje je društvo za osiguranje dužno oblikovati statutarne tehničke pričuve životnih osiguranja iz ugovora o osiguranju iz kojeg proizlazi ta tražbina. U slučaju kada ugovaratelj osiguranja na temelju ugovora o osiguranju ima pravo na isplatu otkupne vrijednosti, statutarne tehničke pričuve životnih osiguranja iz koje proizlazi ta tražbina ne smije biti manja od otkupne vrijednosti zajedno sa svom do tada pripisanom dobiti. Ako imovina za pokriće statutarne tehničke pričuve životnih osiguranja nije dostatna za cjelokupnu isplatu tražbina vjerovnika, tražbine se isplaćuju razmjerno, odnosno isplaćuju se u visini koja je u jednakom omjeru sa statutarnim tehničkim pričuvama životnih osiguranja koje se odnose na pokriće obveza iz ugovora o osiguranju iz kojeg proizlazi tražbina i cjelokupne vrijednosti imovine za pokriće statutarne tehničke pričuve životnih osiguranja i statutarne tehničke pričuve životnih osiguranja. Ostale tražbine vjerovnika iz isplaćuju se iz imovine za pokriće statutarne tehničke pričuve životnih osiguranja koja preostane nakon isplate tražbina. Ako imovina za pokriće statutarne tehničke pričuve životnih osiguranja nije dostatna za cjelokupnu isplatu ostalih tražbina, te se tražbine namiruju razmjerno iz imovine za pokriće statutarne tehničke pričuve životnih osiguranja. Za utvrđivanja visine tražbina i ukupne visine obveznog pokrića mjerodavno je stanje na dan prestanka ugovora o osiguranju. Potraživanja vjerovnika društva za osiguranje iz ugovora o životnom osiguranju koja nisu namirena namiruju se iz stečajne mase društva za osiguranje (čl. 290).

4. UMJESTO ZAKLJUČKA

Stečajni postupak koji se vodi protiv osiguravajućih društava ima svoje posebnosti i on se, u pojedinim elementima, razlikuje od općeg stečajnog postupka. Stoga je i pitanje - je li najbolje rješenje regulirati pitanje stečaja „statusnim“ zakonom koji regulira i druga pitanja vezana za osnivanje i rad osiguravatelja ili bi trebao posebni zakon za ovu problematiku. Primjerice, kao što postoji Zakon o prisilnoj likvidaciji kreditnih institucija.

Nadalje, izbor stečajnog upravitelja se ne bi trebao raditi kao u klasičnom stečajnom postupku. Mislimo da bi, ipak, trebalo tražiti rješenje u definiranju posebne liste stečajnih upravitelja koji bi bili imenovani samo u ovim postupcima, a to znači da bi se za ove osobe tražila posebna specijalizacija u području osiguranja. Primjer, je opet svakako postupak prisilne likvidacije kreditne institucije gdje je zakonodavac materiju regulirao posebnim Pravilnikom. Za sada postojeća formulacija iz čl. 286. „*može se imenovati osoba koja osim uvjeta predviđenih Stečajnim zakonom ima i znanje i iskustvo iz područja osiguranja. Prije imenovanja*

stečajnog upravitelja nadležni sud će se savjetovati s Agencijom“ nije jasna niti je provediva. Nadalje pitanje je, bi li se pravila o stečaju mogla primjenjivati i na društva za uzajamno osiguranje i društva za reosiguranje, s obzirom na posebnosti ovih društva, a i činjenicu da ZoO govori samo i isključivo o stečaju društava za osiguranje? Također je, i kod imenovanja SU, nejasan odnos suda i Agencije koji je dosta paušalno definiran odnosno kao odnos „konzultacija“ čime bi podsjetili na stajališta USUDa o zahtjevima za određenošću i preciznošću pravne norme čime bi se izbjeglo jednoznačno tumačenje mjerodavnog prava.²³

Zaključno, problem imenovanja stečajnog upravitelja i sporan odnos suda i Agencije ukazuje na postojanje opasnosti te činjenicu da će ovakva, u mnogome djelomična i nedorečena rješenja izazvati pravnu nesigurnost, koja je nespojiva s pretpostavkama vladavine prava, a koja će se morati „sanirati“ izmjenama i dopunama ZoOa u predmetnoj domeni.

Principals of bankruptcy proceedings against insurance companies: European regulation, but also errors in the transplantation

Summary: *For a long time, there has been a trend in international frameworks, which has resulted in a significantly changed approach to the problem of bankruptcy. Thus, in addition to the basic regulation, the Bankruptcy Law, the matter of insolvency is also regulated by the Law on Consumer Bankruptcy, the Law on the Procedure of Extraordinary Administration in Companies of Systemic Importance for the Republic of Croatia, the Law on Compulsory Liquidation of Credit Institutions as lex specialis regulations. Since the matter of insurance is extremely complex both from a legal and an economic-financial point of view, the legislator decided to regulate the matter of bankruptcy of insurance companies with the “status” law that regulates the establishment and operation of insurers. The subject is the analysis of the applicable norms related to the bankruptcy proceedings against insurance companies, bearing in mind the possible consequences of incomplete and inadequate regulation on the rights and interests of the participants in the said proceedings. In this sense, the paper proposes the direction of possible legislative intervention, which, considering the relevant European and comparative law, could improve the normative regulation of bankruptcy proceedings in the domain in question.*

Keywords: *bankruptcy, insurance companies, reception of European law.*

23 Odluka USUDa, br.: U-I-663/20 od 23. ožujka 2021., NN, br. 32/21, 31. ožujka 2021.

Navedeni izvori i korištena literatura

Belanić, L. (2014), Komentar Zakona o obveznim odnosima, u: Komentar Zakona o obveznim odnosima / Gorenc, Vilim (Ed.). Zagreb: Narodne novine, 574-861 (autori Gorenc, V.; Belanić, L.; Momčinović, H.; Perkušić, A.; Pešutić, A.; Slakoper, Z.r; Vukelić, M.; Vukmir, B.).

Bodul, D. (2023), „Stečajni postupak nad osiguravajućim društvima - polazne rasprave“, Novi informator, 6815-6816, -7.

Bodul, D. (2024), „O (ne)mogućnosti imenovanja stečajnog upravitelja u stečajnom postupku nad osiguravajućim društvima“, pravni portal - IUS INFO, 2024.

Bodul, D. (2022), „Dodatna zaštita za radnike (ali stari problemi) u noveli Stečajnog zakona iz 2022.“, Radno pravo, 6.

Bodul, D. (2024), „O (ne)mogućnosti imenovanja stečajnog upravitelja u stečajnom postupku nad osiguravajućim društvima“, Pravni portal - IUS INFO,

Bodul, D. (2021), „Prijedlog reforme položaja stečajnog upravitelja - Što ćemo dobiti i što bismo trebali dobiti ?“, Novi informator, 6709., 1-3.

Bodul, D. (2023), „Stečajni postupak nad osiguravajućim društvima - polazne rasprave“, Novi informator, 6815-6816, 5-7.

Bodul, D. (2022), „Tko je odgovoran i tko snosi troškove arhiviranja dokumentarnog i arhivskog gradiva stečajnog dužnika ?“ Novi informator, 6714., 1-3.

Čolović, V., Petrović, Z. (2015), „Sporna pitanja regulisanja stečaja osiguravajućih društava u Srbiji i usklađivanje sa Direktivom 2001/17/EZ“, Evropska revija za pravo osiguranja, 4., 34-36.

Direktiva (EU) 2019/1023 Europskog parlamenta i Vijeća od 20. lipnja 2019. o okvirima za preventivno restrukturiranje, otpustu duga i zabranama te o mjerama za povećanje učinkovitosti postupaka koji se odnose na restrukturiranje, nesolventnost i otpust duga i o izmjeni Direktive (EU) 2017/1132, SL. L. 172/18.

Direktiva 2009/138/EZ Europskog parlamenta i Vijeća od 25.11.2009. o osnivanju i obavljanju djelatnosti osiguranja i reosiguranja (Solventnost II) (SL L 335, 17.12.2009.) kako je posljednji put izmijenjena Direktivom (EU) 2016/2341 Europskog parlamenta i Vijeća od 14.12.2016. o djelatnostima i nadzoru institucija za strukovno mirovinsko osiguranje (SL L 354, 23.12.2016.), dalje: Solventnost II.

ECHR, Sovtransavto Holding protiv Ukrajine, presuda od 25. srpnja 2002, predstavka br. 48553/99, st. 80. et seq.

Jurić, D. (2015), „Sustav upravljanja u društvima za osiguranje prema Zakonu o osiguranju iz 2015. godine u Republici Hrvatskoj“, *Evropska revija za pravo osiguranja*, Beograd, 2, 53-54.

Kuhnhausen, F., „Direktiva o solventnosti II – status quo i koraci napred,“ dostupno na mrežnim stranicama: <https://erevija.org/wp-content/uploads/2022/10/3-2016-3.pdf> (17.06.2024.).

Marijan, Ć. (2017), *Ugovor o osiguranju – Komentar odredaba Zakona o obveznim odnosima*, Inženjerski biro d.d., Zagreb, 284.

Odluka USUDa, br.: U-I-663/20 od 23. ožujka 2021., NN, br. 32/21.

Odluka USUDa, br.: U-I-722/09 od 6. travnja 2011., NN, br. 44/11.

Primorac, Ž. (2017), „Europeizacija načela solventnosti u hrvatskom osigurateljnem sustavu zaštite osiguranika i žrtava prometnih nesreća u slučaju stečaja osiguratelja“, *Godišnjak Akademije pravnih znanosti Hrvatske*, vol. VIII, 1, 81-102.

Stečajni zakon, NN, br. 44/96, 29/99, 129/00, 123/03, 197/03, 187/04, 82/06, 117/08, 116/10, 25/12, 133/12 i 45/13., izvan snage

Stečajni zakon, NN, br. 71/15, 104/17, 36/22, 27/24.

Uredba (EU) 2015/848 Europskog parlamenta i Vijeća od 20. svibnja 2015. o postupku u slučaju nesolventnosti, SL. L. 141/15., 19-72.

Šimić, Ž., Omazić, I., (2016), *Tijela stečajnog postupka*, Pravosudna akademija, Zagreb, 26. et seq.

Zakon o financijskom poslovanju i predstečajnoj nagodbi, NN, br. 108/12, 144/12, 81/13. i 112/13, 71/15, 78/15. i 114/22.

Zakon o obveznim odnosima, NN, br. br. 35/05, 41/08, 125/11, 78/15, 29/18, 126/21, 114/22, 156/22 i 155/23.

Zakon o osiguranju, NN, br. 151/05, 87/08, 82/09, 54/13, 30/15, 112/18, 63/20, 133/20, 151/22.

